

RÓZSA GÁBOR

A MAGYAROS SZECESSZIÓ
EGYIK TERMÉKENY ALFÖLDI MESTERE,
DOBOVSZKY JÓZSEF ISTVÁN ÉPÍTŐMESTER
FÉL ÉLETE (1882 - 1930)

met... Abban az időben dúlt az osztrák-olasz háború és télen sokad magammal bizony munka nélkül állottunk. 1861-ben az állványokról leesve jobb karom eltört és 6 hónapig fekiüdtem a Rókusba. Szorgalmam később siker koronázta, egy személyben mint ács, építő, pallér, majd 1869 óta mint vállalkozó építettem: Pesten magán házakat, melyek a kiegyezés után az 1873.-i bécsi krachig (devaluáció) lendültek fel. A Ferencz József takarékbani betétem is 60 %-ot vesztett ekkor és bizony kezdő tőkém ismét csak előről kellett kezdenem. A fellendülés 1869-ben kezdődött, mikor a budapesti (lőversenypályát építettem, ezt gyors egymásután követte a Harisbazár (melyet éveinkben utcának nyitottak meg). 1882-ben építettem az eperjesi Fekete Sas szállót, majd a szentesi megyeházat, a székesfehérvári és zágrábi laktanyákat összes ácsmunkálatait a váci Kobrak cipőgyárnak, a fővárosban sok magán köz és iskola épületet: a fasori evangélikus gimnázium és templom ács munkáit, a református egyház csömöri uti Konvent épületét, a budai tanító képzők házát, a háború alatt vagy kétszázötven barakot vidéken: Pécs, Mezőtúr, Hódmezővásárhely, Rákosszentmihály, Kaposvár stb. – és Isten segítségével magamnak is 8 házat. Mindezekben az ács, pallér, kőműves, építész munkákat mindig magam végeztem, igyekeztem és hála Istennek eredményesen, a Vácról magamba oltott becsülettel párosult élelmességgel, életemen át, a függetlenségi és 48-as eszmékkel hűven szolgálni.

Első feleségem Littomiczky Teréziát, Somogyban nőül vettem 1864-ben, kívül 22 évig tartó boldog házasságot éltem, annak 1886-ban bekövetkezett haláláig. E házasságomból 2 fű gyermek született, első 3 éves korában meghalt, második László jelenleg 54 éves és nyomdokaimba mint cégtársam 1897 óta ácsmester.

Második család alapításom 1887 október 15-én kezdődik, mikor is nőül vettem Keimer Teréziát Budapesten. ezen házasságomból 4 gyermekem született. Az első Erzsébet 31 éves, férjzett Saly Géznáné 2 gyermek anyja, második János műépítész, 30 éves, beosztva hadi mérnöki karnál főhadnagyként, házas, 2 gyermek atyja, a harmadik: Pál 28 éves könyvelő, nőilen, a negyedik: Endre 25 éves államnyomdai tiszviselő, nőilen.

1898 december 13-án alapítottam gróf Károlyi Sándor védnöksége alatt az „Ujpesti Polgári Hitelszövetkezetet”. Ott elnök és Ujpesten hosszú éveken törvényhatósági bizottsági tag voltam. Tagja vagyok 1870 óta a „Budapesti Építőmesterek, Ács és Kőfaragómesterek Ipartestületének” és abban azóta tevékeny részt veszek. Választmányi tagja voltam 20 éven át az „Ács mestereket képesítő Bizottságnak”, a VII. kerületi függetlenségi és 48-as pártnak több évtizeden át alelnöke, a „Budapesti Háztulajdonosok Szövetségének” 1915. évi megalakulása óta alelnöke, a „II. Rákóczi Ferenc társaság” régi választmányi tagja. stb. stb. Budapest, 1920. évi február hó 28-án

mély tisztelettel
Czipauer János
építőmester és vállalkozó
VII. Rottenbiller utca 39.

Nem engedett a negyvennyolcból! De alig élte túl, mert 1882. október 20-tól 1930. december 18-ig élt Szentesen, s így csak alig két hónappal hasított bele a negyvenkilencedikbe. Ha leszámítjuk a gyermekkor és a felkészülés összevissza kb. 25 évét, a Nagy Háború 5 évét, az alkotó korszak már csak alig 15 évnyi, vagyis hozzávetőlegesen másfél évtized. Még egy fél élet se.

Apja, József is Szentesen volt építési vállalkozó. Édesanyja Bárány Julianna, a család a szentesi Szent Anna rk. hitközség közelében települt. Tizenhárman voltak testvérek, építész fiuk az elsősülött, és azután még egy tucaton látták meg a napvilágot Csongrád vármegyházának szomszédságában, a Kurcaparti (Tóth József) utca letelején. A hét fiú és öt lány közül két tanár, két katona, két feleség, egy kőműves egy hivatalnok, egy rajzoló és négy építész lett. A gyermekekre hatással lehetett apjuk több nagy önálló vállalkozása, így az ókéskei és ráckevei református templomok építése, a szentesi vármegyház és a Petőfi szálló építkezése.

József István a helybéli oskolák elvégzése után – kiváló indítékokkal – a fővárosi felsőreál – (építő) – iskolát járta ki a legjobb eredménnyel. Hagyatékában megőrizte az „Éder tanár úr után...” való építészettörténeti vázlatait, Fölk Ernő alaktani jegyzeteihez készített rajzait, és a szintén építész Sándor öccsének lakóházépítési jegyzeteit Schodits Lajos építész igazgatótól. Véljük, hogy valódi érdeklődése is e témák körül összpontosult. 1902-ben végzett, a legjobbak között.

Apja vállalkozásaiban kapott munkát, de pár év múltán már kitekintése lett a pályázatokra, és 1907-től rendszeresen részt vett azokon: a vésztői községhez, óvoda és csendőrlaktanya pályatervét 1907-ben; a „Kádár-bérház” tervét Kun-szentmártonban 1907-ben (megvalósult); a dévai református templom 1906-ban kiírt pályatervével első díjat nyert, kiviteli tervét 1908-ig az összes részlettel elkészítette, a templom felépült; Medgyes Ágostai Evangélikus Főgimnáziumára pályatervet készített. Feltehetően nyert is, mert a főhomlokzat fotója fönmaradt a hagyatékában. Mezőtúr városháza; Hódmezővásárhely ref. templom; Kerekegyháza rk. templom; Kisvárdai községgháza; Székelyudvarhely ref. főgimnázium; Karcag városi takarékpénztárának és Debrecen ref. templom pályatervei is mind 1907-ben datáltak. Ugyancsak 1907-ből valók Szentes városházának pályatervei, melyet kiváló rajzkészséggel cizellált, hiszen szülővárosa részére készítette. Természetesen ő sem lehetett a szülővárosában építész-proféta, hiszen gondoljunk bele, hogy akkor még csak 25 éves volt.

A türkevei fiú- és leányiskola pályatervére 1908-ban első díjat kap, és elkészítheti a kiviteli terveket. Valószínű, hogy a tervezői művezetés évekig lefoglalta. bár ugyan-ezekben az években foglalja le az egy fél életig való szerelem is. Menyasszonya, Polnik Viola majd 5 évig udvaroltatja

Dobovszky József István: Szentes, római katolikus elemi népiskola

magát, mígnem 1912 körül – úgymond – megalapozottnak látja a hölgy családja József István egzisztenciáját...

Ugyanekkorra kap két nagy megbízást: A szentesi rk. iskola és bérház, és a kunszenhártoni izraelita templom kiviteli tervezést és művezetést. Nagyon érdekes, hogy a fiatal ember a házassága révén betör olyan körökbe, ahonnan már nem kell pályáznia. Megrendelést kap tervezésre és kivitelezésre is egyaránt, mégpedig olyan körökből, ahol addig nem volt járatos. (Cherchez la femme!) A munkák sokaságát csak tetézi a szentesi M. kir. járásbíró és fogház terve és kivitele, valamint a Mindszenti új bankpalota teljes építészeti munkálatai. Közben pedig még Szentes temetői kápolna-tervei.

Bár ezek mind évekig tartó, feltehetően busásan jövedelmező és meg is valósult vállalkozások, köztük mégis a legszebb, legegészségesebb, legmegtisztelőbb az akkori múzeumigazgató, Csatlány Gábor régész felkérésére feltehetően térítésmentesen elkészített Szentes Kultúrház tervrajzai. Ebben a munkájában készít először empire és romantikus stílus-alternatívákat.

Három jelentéktelen pályaterv (Magyarokanizsa Városháza, Szigetvár Községháza, Naszód Községház) után – katolikus létére – megbízást kap Szentes Felsőparti ref. templom és lelkészlak összes munkáira. De ekkor már 1914-et írunk. Ő is bevonul, de hazarángatják. A templom nagyon lassan épül, de közben még mindig pályáznak: a zentai kórház, a nagytapolcsányi városház, a tatabányai MÁK kaszinó még békében meghirdetett munkáira is – örült optimizmus, és óriási munkabírás.

Eközben gondol először gyarapodó kis családjára: „Villa-vázlatok” c. 1915. évi munkái talán a legjobbak. Szabadkézi filigrán munka ez, címfelirataiban is emberi: pl. „Fészkünk helyiségei”, vagy „A valamikor építendő fészek vázlatrajza”, „Fészkünk távlati képei”, stb.

Eközben a Szentes-felsőparti ref. templom összes részleteivel is foglalkozik: Szószék és Úrasztala, toronysisak konkáv változata, stb. A templomot 1818-ban Baltház püspök avatta föl. 1919-ben városi szolgálatba lépett, mint a lakáshivatal vezetője. Addig vállalkozó volt.

Református templomok sora: Szabadka, Ókésce és Ráckeve valósul meg a keze alatt, amikor 1922-ben újra pályázik: Dégen az adóügyi lakást, Szilasballáson a jegyzői lakot, majd 1923-ban a Szentesi Zsoldos RT. villatervvázlatával öregbíti hazai hírnevét. Közben Mezőtúr tűzoltó lakatnyája és szertára a tervei szerint épül meg, majd a Mindszenti-algyői Hitbizományi Uradalom készített vele tervet

Dobovszky József István: Szentes, Magyar Királyi Járásbíróház

Sándor-falva és Sövényháza rk. templomára. Közben előbbre lép a hivatalban is: 1923-tól a városi mérnöki hivatal műszaki nyilvántartója lesz. Most lesz csak igazán ideje pályatervekkel foglalkozni: A Csongrád vármegyei-szentesi járványkórház, majd a kiskunmajsai községháza és a nagyvendéglő aztán a füzesgyarmati ref. elemi népiskola, továbbá a szentesi takarékpénztár, Szilasballás jegyzői laka és orvosi rendelője, és végül Kunszentmárton nagyvendéglője foglalkoztatják.

Kamarai tagsága elnyerésére 1926-ban összeállít egy életmű-albumot, és ennek tartalma alapján címzetes mérnöki rangra emelik. Ennek az albumnak köszönhetjük a majdnem teljes életművét, mert – szerencsénkre – fennmaradt. Leánya őrzi a mai napig. Az album arra is alkalmas volt még, hogy József István hatyúdalát is megörökítse – a szentesi izraelita temető szertartástervét. Nagy szerencsénkre viszonylag jó állapotban van ma is; bár az eredeti funkcióját már nem tölti be, az egyház féltve óvja, és a műemléki védelem alá vétele folyamatban van.

Dobovszkynak Szentesen hűsznál is több épülete áll. Magyaros szecessziós díszei több mint száz másik épületre áterjedtek. Nemcsak a belváros köz- és lakóépületein, hanem amerre csak dolgoztak a Dobovszky-alkalmazott mesterek, majdnem mindenütt a szentesi kistájban. Így Csongrád, Kunszentmárton, Szarvas, Orosháza, Hódmezővásárhely és Mindszenti területén is. Korai halála ellenére a fél életében is teljes művet alkotott.

Említésre méltó, hogy két leánya közül Viola, a Mester halála után az első magyar szépségverseny második helyezettje, vagyis a királynő első udvarhölgye lett. Köszönettel tartozunk neki, hogy édesapja életművének dokumentumait a Koszta József Múzeumnak felajánlotta.

Különös jelentőséggel bír, hogy mostanában kerül átadásra műemléki felújítását követően a kunszentmártoni zsinagóga, amely évtizedekig élelmiszerraktár volt, és abban Dobovszky József István emlékkiállítását rendezhettünk be.